

Рецензия

по конкурс за присъждане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование Социални науки, Професионално направление 3.4. Социални дейности /Консултиране и професионално ориентиране в социалната работа с деца и семейства/, в катедра Социална работа на ФП на СУ „Свети Климент Охридски“, обявен в ДВ от 29.06. 2021, бр. 54

от проф.дпн Янка Мерджанова, катедра Дидактика, ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Описание на конкурса: конкурсът е обявен от катедра Социална работа във ФП на Софийския университет.

Процедурни аспекти: спазени са всички етапи от конкурсната процедура, тя е законово съобразна.

Съдържателни аспекти /осигуреност с академична заетост и документация/: справката с академична натовареност е коректна и отговаря на профила на конкурса. Той е осигурен с достатъчно на брой лекционни часове по задължителни дисциплини – 150 часа лекции на бакалавърско равнище по Социална работа с приемни семейства, Професионално ориентиране и консултиране, Консултиране и кандидастване за работа; 70 часа лекции по задължителни дисциплини на магистърско равнище по Подбор на персонал и кандидастване за работа, Формиране на умения за управление на кариерата. Описани са и още 310 часа по избираеми дисциплини на бакалавърско и магистърско равнище по профила на конкурса и в специалности социални дейности, педагогика и неформално образование във Факултета по педагогика. Професорското място трябва да осигури титуляр и водещ учен в две ключови направления в социалните дейности – социална работа в сферата на трудовата заетост и професионалното ориентиране, както и социална работа с деца и семейства. Това натоварва предварително конкурсната процедура, както и потенциалните кандидати, с високи очаквания.

Документация: тя е подготвена прецизно, в пълнота и е на разположение на научната експертиза.

Представяне на кандидатите: в конкурса участва един кандидат – доц дпн Моника Богданова, действаш преподавател във ФП, Катедра социална работа. Тя е родена през 1977 г. Образователните квалификации са с педагого-психологически характер - магистър педагог, следдипломна квалификация психолог, асистент-учител. Научните степени са в областта на приемна грижа с деца и семейства за „доктор“, а през 2015 г. за доктор на науките – ПОК на деца и младежи със специфични потребности. От 2011 г. е доцент по педагогика – основи на социалната работа. **Професионалните квалификации продължават да развиват синтеза между педагогика, психология и социална работа** – психоаналитик от 2014 г., психотерапевт. Като професионален опит доц. Богданова е била специалист социологически проучвания, педагогически съветник, психолог, и от 2005 г. асистент във ФП, където израства професионално до този момент. Има реализирани 10 международни специализации и обучения и повечето от тях са перманентни, основани на научно, приложно и културно трайно сътрудничество – Франция, Германия, Австрия, България, свързани с приемната грижа, социална и

консултантска работа с бебета, деца и техните семейства, логопедия и специфични методики за работа при наличие на специфични потребности. Преподавателската дейност на доц. Богданова е в областите на конкурсната процедура; научно-изследователската и приложна дейност са богати, на международно и на национално равнища, свързани със сътрудничество с институции както в областта на социалната работа, така и с образованието, здравни заведения, центрове за дневни грижи и социални услуги.

Обща характеристика и съдържателна оценка на научните публикации на кандидата: кандидатът представя Списък с 41 научни публикации по профила на конкурса; а общо над 110 за целия си творчески път. Публикациите *по конкурса* са както следва: 3 монографии и глава от монография в съавторство, 3 университетски учебници и ръководства, 4 студии, 1 автореферат, 29 статии в научни списания и киолективни томове или сборници, 11 други материали. *ПЕТ от представените труда няма да рецензирам като съавтор* – 1 монография изт. 4; 1 ръководство и учебници – изт. 40; 1 студия – изт. 8; 1 статия – изт. 27, Национална Програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище – изт. 41. *Рецензията ще анализира и прецени 36 публикации на доц. Богданова – 9 са в съавторство с български и чуждестранни автори; 2 са в реферирани и индексирани в международни бази данни списания; 2 са на английски.*

Публикациите на доц. Богданова обхващат сходна около основните две ядра – ПОК и Социална работа с деца и семейства, но надграждаща се и задълбочаваща се проблематика. *Тези две направления дълбоко се интегрират, което е отразено и в спецификацията на конкурса, обявен от катедра социална работа и от ФП.* Проследявайки еволюцията на изследователските интереси и продукти на автора, фокусирайки взаимовръзката и интерференцията между научните проблеми, би могло да се забележи, че кръгът им постепенно и равномерно набъбва, но хармонично около ядрата – специален интерес към ранна възраст и нейното социално първично обкръжение, със специфични уникални характеристики /изт. 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 17, 21, 23, 28, 32, 33, 34, 37/, и подпомагането на жизнеността на тази система чрез подкрепа на основната социална интеграция – трудовата /4, 7, 8, 26, 24, 27, 10, 36, 39, 40, 41/. В тази логика изглеждат приемливи, а и през годините се обосновават и обвързват пристрастията на доц. Богданова към три основни механизма на такова подпомагане – професионално-консултантския, психоаналитичния, мултисензорния. И тъй като исторически те са се разгърнали в самостоятелни научни направления, се съчетават чрез синергетическия подход. Оценявам по достойнство тази логически удържана и продуктово обективизирана смислова цялост на привидно твърде разнообразните трудове на авторката. Те, според мен, са и отговор, и реакция, и усилие на твореца, връхлитан всеки път от естеството на действителните проблеми, да ги „разчленява“ на равнище теория и да ги слепва отново на равнище „жива“ практика. Моника Богданова не се задоволява с една или две монографии и публикации в областта на психоаналитичното в социалната работа, на ПОК с деца и юноши в социален риск и със специфични потребности, на майчинството и родителството като отказ и съгласие, на подходите и като консултантска практика, и като терапия, и като педагогически механизми; на професионалното ориентиране и като методи, и като система, и като специфичен език на комуникация с деца и семейства на деца със специфични потребности. Не спира да уточнява и да въвежда други термини – по-подходящи, според нея, и специфични за

изследваните феномени. Защото особено природата на социалните и психологически явления, свързани с дебрите на личността, е многолика. Авторът като че ли съзнателно и упорито предизвиква непрекъснато риска да бъде уличен от научната добросъвестност и праволинейност в обратното – в неправолинейност, в хаотичност, в нецентрираност, във фриволност и направо своеволност. В края на краищата това се оказва – първо, в полето на ПОК в социалната работа /където се работи с хора, отчуждени по различни причини от труда/ – и право, и задължение. Второ, в полето на социалната работа с деца и семейства в съвременния свят /в който патологията и увреждането са естествени последици от родови промени/ - това се оказва възможното честно и реалистично постепенно прецизно фокусиране за решаване на понякога драматични проблеми в живота на хората – от най-ранна възраст до зрелостта.

В документацията има свидетелства за над 85 цитирания в 54 публикации на други автори по 20 труда на доц. Богданова от НБ и уверение за индексирани и цитирани труд в международните бази данни от УБ. Като цяло приемам описаните от кандидата акценти в резюметата и посочените приноси – те не се съзират само в отделен труд или абзац, а по-скоро се открояват при цялостния свързан прочит на публикациите, които като че ли са една голяма трилогия /ПОК, психоанализа, социална работа като превенция и ранна грижа за деца и семейства/, писана в отделните си части. Проблемите получават свои решения в различни публикации, дори основните монографии са отворени и имат продълженията си в следващи. Ето защо *съдържателната оценка е по групи трудове*, чрез което пък се открояват и *научните им приноси – синергетизирани и в двете основни направления по конкурса – кариерно консултиране и консултиране – на деца и семейства в социалната работа:*

1. Обоснован методологически, конструиран, приложен и внедряван през последните години **синергетичен модел на професионално ориентиране и консултиране** на деца и младежи със специфични потребности, на базата на интегриране на значими подходи /синергетически, мултисензорен, психоаналитичен/ - /изт. 4, 7, 8, 24, 26, 27, 41/.
2. Задълбочено практически ориентирано проучване на **системите, подходите и практиките на кариерно образование в световен мащаб и тенденциите и състоянието му в България** /изт.4, 40, 41/. В това поле кандидатът е водещ автор в страната, разработвайки **модел на кариерно консултиране в академична среда** /4, 6, 8, 13, 38, 40/.
3. **Концептуално разгръщане** на мисията, интегрираните методологически психоаналитични парадигми, съдържателни полета, консултантски взаимодействия между специалист и клиент /бебета, деца, семейства/ **в съвременната социална работа – на основата на анализ на личността и развитието на човека** – от зачеването до зряла възраст /изт. 10, 36, 39, 22, 29, 23, 28, 32/.
4. Разработвани са и внедрявани **ценни практически подходи и инструменти, интегриращи** както професионалното консултиране, така и цялостната жизнена и личностна подкрепа на бебета, майки, деца и юноши със специфични потребности /изт. 10, 36, 39, 38, 40, 41/.

За мен лично, този кръг публикации и практическо дело на авторката са с изключителна стойност. Откроява се източник „Речник на жестовия български език“, който е разработен на базата на практически няколкогодишни обучения на студенти от специалности педагогика и социални дейности във факултета и с консултантското участие на специалисти от практиката на работа с хора със слухов дефицит. Помагалото „Да разберем детето със специфични потребности“ е снабдено с богата система методи и инструменти за превенция, ранна профилактика и подпомагане на детето в училищна, извънучилищна и семейна среда – мултисензорният принцип, Макатон, жестомимиката, пиктограмите, сензорните модели, C-MAP методът, приказки, ролеви игри, не само са добре описани, методически осигурени, но и практикувани, прилагани, разпространявани от автора /описани са водещи както международни, така и национални, така и лични практики в „Зеления двор“/. Обосновани са и *вътрешно институционалните механизми* за реализиране на специфичните методи за ранна диагностика и превенция – менторство и коучинг, неформално образование, артателиета.

5. Забележително постижение и принос е проникновеното и компетентно интерпретиране и подкрепящо консултантско осигуряване на **най-деликатните и трудни жизнени ситуации** – преждевременно раждане, трудно и не-желано майчинство, родителство, бебета и деца със специфични потребности /изт. 11, 17, 33/. **Клиничната социална работа** получава нова допълваща я интерпретация и перспектива /изт. 14, 15, 27/

Като цяло и в обобщение на приносния характер на трудовете на кандидатата, Социалната работа с деца и семейства е парадигмално развивана като обвързване в една жизнена цялост фазите на майчинство – бременност – раждане – кърмачески период – ранно детство – юношество: **на методологическо, на теоретическо, на практико-приложно равнище.**

Авторката се опитва през последните години да свърже социалната работа не просто със семействата, но с бебетата; бебетата с психоанализата; педагогиката с психоанализата – естествено, че това е истинска кауза, само времето ще покаже нейната перспектива, но научният риск и следователно, научната ценност, са високи. **На тази синергетична основа се обосновава значимостта на психоаналитичната парадигма** и постепенното ѝ реално интегриране с педагогически, консултантски, здравно-оздравителни подходи на принципа на профилактиката на човешката идентичност, здраве и социален интегритет **на практическо равнище.** Навсякъде се стига до обосноваване и представяне на реалните модели на възможен *професионализъм и професионални стандарти в екипната работа* на различните специалисти – педагози, социални работници, здравни специалисти, специални педагози, терапевти и психолози. Монографията „Бebetо, детето и техният език“ /изт. 1/ определено фокусира най-сполучливо от трудовете на кандидатата в полето на социалната професионална работа и подпомагане чрез логиката: *а/ особености – б/ наблюдавани типични проблеми в родителството и семейството – в/ следствия като проблеми в детското развитие – г/ необходими превенционни подходи и средства.* Разгледани са такива изключително актуални и важни за контекста на социалната работа, на медицинската грижа, на педагогическите развиващи практики проблеми като сурогатното майчинство, „мъртвите баща и майка“, „злата мащеха“, приемната майка и

осиновителка; за да се премине към последиците дисфункции у детето – детската амнезия, архаичните страхове, изкривяването на образите на тялото, аутизма. Множеството приложения са съобразени с подхода за превенция и профилактика, ранна диагностика и използване и развиване на целия личностен и семеен потенциал. Ето защо и *синергетичният* подход за обързване на парадигми, теории, подходи, принципи, практически усилия в дейността на обединени мултидисциплинарни професионални екипи, споделящи общите идеи и отношение към детето и бебето, е ценен и представлява *пионерско начинание, обособяващо една нова и перспективна научно-изследователска и приложна ниша в полето на съвременната социална работа*. Заслужава да се подчертаят две фундаментални характеристики на този основен труд на кандидата – **Първо**, едно широко разбиране на **Езика** – не само словесен, но телесен, поведенчески, игрови, жестов, специфично проблемен, интуитивен, иносказателен, далеч зад буквалните предели на думите. В лоното на посланието с едно философско питане „*можем ли да разчитаме посланията на децата си, помежду си, и можем ли да разчитаме на посланията, които си отправяме?*“ поставени в контекста на една крайно прагматизирана област днес – социалната работа, и в контекста на кризисни ситуации, в които прагът на капацитет и енергиен ресурс на клиентите е изключително болезнен и занижен, такива въпроси са и критични, и прпедизвикателни, и рискови. Но авторът и деецът Богданова са неуморим в това отношение. **И Втората отчетлива характеристика на труда** – тук **консултирането** се интегрира в подготовката на множеството специалисти в досег с детето със специфични потребности и неговото семейство – детегледачка, акушерка, професионалните родители, помощничката в детската градина, начинаещи сестри в специализирани институции – един действително синергетичен модел, не само теоретически опитван, но и практически реализиран в „Зеления двор“, адаптиращ международния опит на социално-педагогическо подпомагане на децата и техните семейства през изцяло осъвременената парадигма на психоанализата. *В тази логика заглавието на труда „Бебето, детето и техният език“ възплъщава посланието на разгърнатото твърдение „Автентично синергетично социално-педагогическо консултиране на семействата със специфични проблеми при раждане и отглеждане на детето“ ИЛИ на въпроса – „Е ли възможно да се реализира уникална професионализирана подпомагаща програма за всяко уникално нуждаещо се дете и неговото семейство?“*. Колосални проблеми, изцяло вписани в профила на заявения конкурс, чиито решения ще бъдат търсени и от автора, и от други съмишленици в следващите десетилетия.

С цялостната си дейност – научно-изследователска, академична, приложна, практико-професионална, кандидатът за професор доц. Богданова действа като **ПИОНЕР в синтеза между педагогика, социална работа, психология, медицина – при очертаване на един нов модерен облик на социалната услуга и подпомагане на пълноценното развитие на човека от най-ранна детска възраст до израстването му.** С това реално **се разширява предметното поле на социалната работа.** При такива пионерски начинания разграничаването между научните области, синтезът и интеграцията на методи и практически подходи, се сблъскват с обективни трудности, съпътствани са от колебания и „залитания“ към една или друга посока, но така или иначе, ценността на първите бразди е изключителна. Така възприемам и оценявам цялостното дело на кандидата и неизбежните критични бележки, които то предизвиква.

Критични бележки и въпроси към автора на трудовете:

Един въпрос:

1. Кои са „най-ярките“ ограничения на психоаналитичния подход в социалната работа /за предимствата е писала достатъчно/, според доц. Богданова, и как те се съчетават /или компенсират, или разграничават/ с данните и постиженията на съвременната невробиология, неврофизиология, роботика по отношение бъдещето на човека?

Една критична бележка:

1. Статията „Бebето като субект в психоанализата“, както и монографията „Бebето, детето и техният език“ са повод за бележка с два аспекта: първо, в научната класическа традиция /и антична, и от новото време/ „субект“ се свързва атрибутивно с оформено и не само проявено, но и преднамерено, самосъзнание – бebето е личност, но не действа като субект, и то в психоанализата, второ – „психоанализата“ е термин за обозначаване на МЕТОДА и следва поне да бъде разгърнат и в заглавието като „психоаналитично взаимодействие“ или „процес“ или „контакт“, защото едва ли доц. Богданова въвежда детето като субект на самия метод – в статията няма подобно равнище на интерпретация. Бележка от този род може да бъде отправена и към други понятия и термини, които авторката иска да въвежда и налага в обръщение в професионалния научен език и съответно практика.

Една препоръка:

1. Тъй като доц. Богданова твори изключително и в психологически контекст, препоръчвам в бъдеще да заяви присъствието си по-категорично като автор в специализираната и индексирана научна психологическа периодика, както в България, така и в международни издания. Идеите и усилията на авторката изискват, а и заслужават, това.

Преподавателска дейност: тя е по профила на конкурса и представя кандидата като утвърден и водещ академичен преподавател в професионалните направления на конкурса – задължителни дисциплини в бакалавърска и в магистърска степен, множество избираеми - ПОК, организационна култура и кариерно развитие, подбор на персонал и консултиране при кандидатстване, майчинство и консултиране, семейно консултиране, личностно консултиране, кариерно образование, формиране умения за управление на кариерата. Разработени и актуализирани са множество академични програми – в областта на ПОК, СР с деца и семейства, майчинство, клинична социална работа, подбор на персонал и кандидатстване за работа, консултиране. Ръководство на докторанти и дипломанти – 3 защитили докторанти, 1 в момента.

Научно-изследователска и професионално-творческа дейност: Академични позиции: от 4 години доц. Богданова е член на ФС; от 2006 г. е член на Учебно-научна лаборатория по експериментална и професионална педагогика; от 2015 г. е ръководител на Кариерния център към ФП. Работи и като член на Комисия за предипломна практика в специалност социални дейности и неформално образование; член на Комисия по програма Еразъм+; член на Комисия по акредитация; Членува в Българско психоаналитично пространство; Българска асоциация по психотерапия;

Българска асоциация за обучение по социална работа. Описани са множество участия в национални и международни проекти – 20 след доцентурата, определено свързани с професионално и кариерно ориентиране, кариерно развитие, дейността на лабораторията и кариерния център, артателията със студенти, дни на кариерата. Моника Богданова има над 30 участия в научни конференции след доцентурата – социална работа, неонатология, педиатрия, психотерапия, психиатрия, психология, професионално ориентиране и консултиране. Кандидатката няколко години подред организира и реализира вече традиционните Дни на Долто в България, интегриращи на теоретическо и на приложно равнище специалисти от различни области и практики педагози, социални работници, лекари, акушери, психолози, педиатри чрез грижата за бебето, детето и майката. Доц. Богданова е ръководител на Кариерния център на Факултета по педагогика, от години организира декемврийски дни на кариерата и студентски констелации. В нейно лице виждам *достоеен приемник-титуляр, искрено отдаден* на направлението, свързано с трудовата заетост и професионалното ориентиране в подпомагащите педагогически професии и социалната работа; *достоеен титуляр академичен преподавател в полето на социалната работа с деца и семейства*.

Обобщение за съответствието на кандидатурата на законите и академични изисквания за заемане на длъжността „професор“:

1. Съответствие на критериите в научно-творчески аспект – изведените по-горе научни приноси в творчеството на кандидата в различните му модуси – научни публикации, участие в научни форуми, участие в колективни научни продукти, осигуряват съответствие на кандидатурата в този аспект.

2. Съответствие на критериите в академично-преподавателски аспект – кандидатът по конкурса е действащ щатен преподавател в първичното научно звено, обявило конкурса и осигурява заявените часове, които съответстват на шифъра на конкурса. Разработените лекционни и академични програми, работата му като преподавател на бакалавърско и магистърско равнище и във ФП, и в други факултети по профила на конкурса, квалификациите и специализациите на кандидата, международната му научна и преподавателска мобилност, дейността на Кариерния център на ФП в контекста на сътрудничество с други факултети и звена – осигуряват пълното съответствие на кандидатурата в този аспект на изискванията.

3. Съответствие на критериите в научно-изследователски и приложен аспект – работата по научни проекти, активната научно приложна дейност и сътрудничество с институции извън университета, но базови за ФП в областта на социалната работа и на работата с деца и семейства, ръководството на Зеления двор и активностите по внедряването в практиката на социалната работа на идеите и опита на кандидата, почерпан и развиващ международни тенденции, осигуряват съответствие по този аспект на изискванията.

4. Съответствие на критериите за академична етика и професионализъм – Самата прозрачност на всеки етап от процедурата потвърждават и високия професионализъм на катедрената колегия, и прецизността и прозрачността на работата на ФС на ФП, и етиката на кандидата.

Заключение: Смятам, че разполагаме с една *богата кандидатура, снабдяваща научната експертиза и с достатъчно на брой научни приноси, и с възможност за прокарване на същински развиващи познанието перспективи. Една академична фигура на бъдещето.* Поради всички горни съображения, предлагам с пълна убеденост на членовете на уважаемото научно жури да гласуват „за“ **присъждане на доц. дн Моника Богданова академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности /Консултиране и професионално ориентиране в социалната работа с деца и семейства/ за нуждите на катедра Социална работа и Факултета по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“.**

17. 10. 2021

София

Рецензент:

/проф.дпн Янка Мерджанова/